ویژه نامه آموزشی
مقاله پژوهشی
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره دهم، ویژه‌نامه ۱۳۹۰، ۱۰۲-۹۱

ارزشیابی ساختار و رعایت نگارش علمی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان

تابنده صادقی[۱]، عصمت نوحی[۲]، اکرم قهرمانیان[۳]

دریافت مقاله: ۸۹/۶/۲۳ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۸۹/۱۰/۳۰ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۸۹/۱۲/۲۴ پذیرش مقاله: ۹۰/۱/۷

چکیده

زمینه و هدف: پایان‌نامه دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و هرگونه توجه و دقت در امر پایان‌نامه‌نویسی و ارتقای کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود. از این رو، مطالعه حاضر با هدف ارزشیابی ساختار و رعایت نگارش علمی پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد پرستاری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی، ۷۵ پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد پرستاری (انجام شده بین سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۷۰)، به روش تصادفی ساده انتخاب و از لحاظ مشخصات کلی، ساختاری و محتوایی مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌ها توسط پرسش‌نامه‌ای که بر اساس اصول ارزشیابی نقادانه طراحی شده بود، جمع‌آوری گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

یافته‌ها: امتیاز کل شاخص‌های ۱۶ گانه در پایان‌نامه‌های مورد بررسی ۱۰/۳۷±۸۴/۹۲ از ۱۱۴ بود که بر اساس مقیاس ۳ گزینه‌ای لیکرت در رده خوب قرار گرفت. بیشترین تطابق مربوط به شیوه نگارش صحیح (۸۶/۷٪) و کمترین تطابق مربوط به چگونگی چکیده پایان‌نامه (۲۹/۳٪) بود. پایان‌نامه‌هایی که از وجود دو استاد مشاور بهره‌مند شده و در سال‌های اخیر نوشته شده بودند از کیفیت بالاتری برخوردار بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه حاضر سیر بهبودی را در تدوین پایان‌نامه‌ها نشان داد. برای ارتقای وضعیت نگارش پایان‌نامه‌ها، اصلاحات در برنامه‌های آموزشی و برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق ضروری است که پیشنهاد می‌شود مسئولین امر به این نکته توجه اساسی داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: پایان‌نامه، کارشناسی‌ارشد، پرستاری، ارزشیابی

۱- (نویسنده مسئول) دانشجوی دکترای پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مربی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۲۵۹۰۰، دورنگار: ۰۳۹۱-۵۲۲۸۴۹۷، پست الکترونیکی: t.b_sadeghi@yahoo.com
۲- دانشجوی دکترای پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مربی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان
۳- دانشجوی دکترای پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بناب

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

مقدمه

رشته پرستاری در ایران، با نیم قرن سابقه به عنوان یک حرفه، بیش از ۳ دهه سابقه علمی و دانشگاهی دارد [۱]. پرستاری یکی از مهم‌ترین رشته‌های علوم پزشکی است که نقش اساسی در روند درمان بازی می‌کند. از آن جا که روش‌های تشخیص و درمان در علوم پزشکی همواره در حال تغییر است، حرکت هماهنگ علم پرستاری با سایر علوم پزشکی ضروری به نظر رسیده و پژوهش در علوم پرستاری و بالینی لازمه این حرکت است [۲]. با انجام تحقیقات صحیح و منطبق بر نیاز جامعه است که کیفیت ارائه خدمات در زمینه‌های مختلف پرستاری بهبود می‌یابد. بخش عمده‌ای از تحقیقات پرستاری در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی انجام می‌گیرد. پایان‌نامه یا رساله، آخرین بخش دوره کارشناسی‌ارشد و اولین تجربه تحقیقاتی دانشجوست که طی آن دانشجو موظف است در یکی از زمینه‌های رشته تحصیلی خویش به کار تحقیقی پرداخته و نتایج آن را به صورت پایان‌نامه‌ای مطابق با مفاد آیین‌نامه‌های موجود ارائه دهد. به هین دلیل پایان‌نامه دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و هرگونه توجه و دقت در امر پایان‌نامه‌نویسی و ارتقای کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود [۳].

پایان‌نامه‌ها به چند علت دارای اهمیت می‌باشند: نخست آن که، پایان‌نامه آموزش دانش، مهارت و روش‌شناسی تحقیق برای دانشجویان است. بنابراین، ضرورت دارد که چهارچوبی مناسب و یکنواخت برای ارائه این واحد آموزشی پژوهشی ارائه گردد. از طرف دیگر هر پایان‌نامه به عنوان الگویی برای سایر دانشجویان قلمداد می‌گردد که به عنوان مرجعی در ساختار مرسوم دانشگاه به آن مراجعه می‌کنند، بنابراین وجود پایان‌نامه‌هایی با کیفیت و محتوای مناسب برای راهنمایی در این خصوص احساس می‌شود [۴].

مراحل نگارش پایان‌نامه بر اساس اصول روش تحقیق در سیستم‌های بهداشت شامل: مقدمه و بیان مسئله، بررسی متون، طراحی تحقیق، یافته‌ها، نتیجه‌گیری و کاربرد است. از ویژگی‌های دیگر یک پایان‌نامه خوب تهیه چکیده و رعایت قواعد نگارش می‌باشد [۵]. در کشور ایران مطالعات مختلفی بر روی پایان‌نامه‌های پزشکی صورت گرفته است. مطالعه میزان رعایت اصول نگارش علمی در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه گیلان نشان داد تنها ۱۵/۴٪ پایان‌نامه‌ها در حد عالی نوشته شده بودند و بقیه در درجه‌های مختلف نقاط ضعف و کاستی‌هایی داشتند [۶]. بررسی دیگری در دانشگاه علوم پزشکی قزوین بر روی ۲۴۴ پایان‌نامه گروه پزشکی، دندان‌پزشکی و دوره‌های تخصصی نشان داد که اکثر پایان‌نامه‌ها از لحاظ تدوین مطالب شامل اصول مرجع‌نویسی، نگارش چکیده، بیان مسئله، اهداف، بررسی متون، روش کار، نتایج و بحث دارای اشکالات اساسی بودند [۵]. مطالعه وضعیت شاخص‌های روش تحقیق در پایان‌نامه‌های پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه نیز نشان داد به جز شاخص‌های عنوان و یافته‌ها که به ترتیب رتبه بسیار خوب و خوب اخذ کرده بودند، بقیه شاخص‌ها در مرتبه متوسط، ضعیف یا نامناسب قرار داشتند [۷]. اما در مطالعه Rezaeian و همکاران که ۳۳۲ پایان‌نامه پزشکی مورد ارزیابی قرار گرفته است، نتایج نشان داد که ۷۷/۷٪ پایان‌نامه‌ها به خوبی به رشته تحریر در آمده‌اند [۸].

با توجه به این که نتایج تحقیقات ذکر شده نمایانگر وجود تناقض است، از طرفی، بررسی‌ها بر روی پایان‌نامه‌های دوره دکتری عمومی انجام شده و در این زمینه تحقیقی در پرستاری انجام نگرفته، ضرورت انجام این تحقیق

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

احساس شد. بنابراین، تحقیق حاضر با هدف تعیین ساختار و رعایت نگارش علمی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان طراحی گردید تا پایان‌نامه‌ها با توجه به استانداردهای نگارش پایان‌نامه و روش تحقیق، مورد بررسی و ارزیابی دقیق قرار گیرند.

مواد و روش‌ها

این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی است. جامعه پژوهش، مجموع پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری، مستند در دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، از بدو شروع (۱۳۷۰) تا پایان سال ۱۳۸۸ می‌باشند. بر اساس نتایج مطالعه پایلوت بر روی ۱۰ پایان‌نامه، میانگین و انحراف معیار نمرات پایان‌نامه‌ها، به ترتیب ۸۰/۴ و ۶/۶ بدست آمد. با در نظر گرفتن این اعداد و برای تخمین دامنه اطمینان ۹۵٪ با حداکثر ۱/۵ واحد خطا، حجم نمونه محاسبه شده با فرمول برآورد یک میانگین، ۷۴/۳۷ بدست آمد. بنابراین ۷۵ پایان‌نامه انتخاب گردید و چون تعداد کل پایان‌نامه‌ها ۱۵۰ عدد بود، بنابراین نمونه پژوهش به صورت تصادفی از هر ورودی به میزان ۵۰٪ در مطالعه وارد شد. جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌ای استفاده شد که بر اساس اصول ارزشیابی نقادانه طراحی گردیده بود [۱۰-۸].

پرسش‌نامه طراحی شده دارای دو بخش سؤالات عمومی و اختصاصی بود. سؤالات عمومی از ده سؤال شامل جنس نویسندگان پایان‌نامه‌ها، سال دفاع، تعداد صفحات پایان‌نامه، رنگ جلد، تعداد اساتید راهنما، مشاور و مقطع تحصیلی آنان، موضوع تحقیق و نوع تحقیق تشکیل شده بود. سؤالات اختصاصی مشتمل بر ۳۸ سؤال بود که ۸ سؤال مربوط به ساختار علمی چکیده، یک سؤال مربوط به موضوع، ۲ سؤال مربوط به مقدمه، ۲ سؤال مربوط به اهداف، ۲ سؤال مربوط به روش کار، ۲ سؤال مربوط به متغیرها، ۴ سؤال مربوط به ابزار، ۲ سؤال مربوط به آمار، ۳ سؤال مربوط به جداول، ۲ سؤال مربوط به بحث و نتیجه‌گیری، ۲ سؤال مربوط به منابع، ۴ سؤال مربوط به رعایت اصول نگارش، و قسمت محدودیت‌ها، اخلاقیات، پیشنهادات و چهارچوب هر کدام یک سؤال را شامل می‌شد، که در قالب معیار درجه‌بندی ۴درجه‌ای لیکرت [مطلوب (نمره سه)، قابل قبول (نمره دو)، ضعیف (نمره یک) و وجود ندارد (نمره صفر)] اطلاعات ثبت و گزارش شد. بر این اساس، حداکثر نمره چکیده ۲۴ فرض شد که بر طبق مقیاس لیکرت در سه سطح (۷-۰) ضعیف، (۱۵-۸) متوسط و (۲۴-۱۶) خوب قرار داده شد. حداکثر نمره پایان‌نامه نیز ۱۱۴ فرض شد که بر طبق مقیاس لیکرت، پایان‌نامه‌هایی که نمره کل شاخص‌های ۱۶ گانه آن‌ها بین ۳۷-۰ بود ضعیف، ۷۵-۳۸ متوسط، و ۱۱۴-۷۶ خوب، در نظر گرفته شد.

اعتبار علمی ابزار با استفاده از روش اعتبار محتوا با نظرسنجی از اعضای هیئت علمی صورت گرفت. پایایی ابزار از طریق محاسبه ضریب توافق ارزیابان (سه نفر از پژوهشگران که هر سه دانشجوی دکترای پرستاری بودند) انجام شد و ضریب کاپا به دست آمد. بدین صورت که ابتدا پنج پایان‌نامه به طور تصادفی انتخاب و توسط یکی از اعضای تیم تحقیق، پرسش‌نامه مورد نظر تکمیل شد و سپس همان پایان‌نامه‌ها توسط دو نفر دیگر از اعضای تیم تحقیق به صورت جداگانه‌ای بررسی و پرسش‌نامه‌های جداگانه‌ای توسط آنان تکمیل گردید. با مشابهت پاسخ‌های به دست آمده، پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب کاپا (k=۰/۸۶) مورد تأیید قرار گرفت.

داده‌های جمع‌آوری شده پس از کدگذاری وارد نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۳ گردید و پس از بررسی توصیفی متغیرها از آزمون‌های آماری تی مستقل و آنالیز واریانس در سطح

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

معنی‌داری p<۰/۰۵ برای بررسی رابطه بین میانگین نمره پایان‌نامه با متغیرها استفاده شد.

نتایج

بر اساس یافته‌ها، از ۷۵ پایان نامه مورد بررسی، بیش از دوسوم آنها مربوط به مطالعات توصیفی، نزدیک به نیمی در زمینه پرستاری داخلی جراحی و حدود یک‌سوم بین سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۷۵ انجام شده بود (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی مطلق و نسبی مشخصات عمومی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان

	تعداد (درصد)		تعداد (درصد)
سال انجام پایان نامه		**تعداد استاد مشاور**	
۱۳۷۴-۱۳۷۰	۱۸ (۲۴)	۰	۸ (۱۰/۷)
۱۳۷۹-۱۳۷۵	۲۴ (۳۲)	۱	۲۹ (۳۷/۷)
۱۳۸۴-۱۳۸۰	۱۵ (۲۰)	۲	۳۷ (۴۹/۳)
۱۳۸۸-۱۳۸۵	۱۸ (۲۴)	۳	۱ (۱/۳)
تعداد صفحات پایان نامه		**تعداد استاد راهنما**	
کمتر از ۱۰۰	۱۴ (۱۸/۷)	۱	۷۳ (۹۷/۳)
۱۵۰-۱۰۱	۳۶ (۴۸)	۲	۲ (۲/۷)
۲۰۰-۱۵۱	۲۱ (۲۸)		
۲۵۰-۲۰۱	۴ (۵/۳)		
رنگ جلد		**درجه علمی استاد راهنما**	
سبز	۱۷ (۲۲/۷)	**دکترا**	۷۲(۹۶)
آبی	۲۱ (۲۸)	**فوق لیسانس**	۳ (۴)
مشکی	۱۶ (۲۱/۳)		
قرمز	۹ (۱۲)		
غیره	۱۲ (۱۶)		
نوع مطالعه		**درجه علمی استاد مشاور***	
توصیفی	۵۷ (۷۶)	**دکترا**	۴۸ (۶۴)
تجربی	۱۶ (۲۱/۳)	**فوق لیسانس**	۱۹ (۲۵/۳)
مورد-شاهدی	۲ (۲/۷)		
فیلد تحقیق		**استخراج مقاله**	
پرستاری داخلی و جراحی	۴۵ (۶۰)	**بله**	۷ (۹/۱)
پرستاری بهداشت جامعه	۱۶ (۲۱/۴)	**خیر**	۶۸ (۹۰/۹)
پرستاری کودکان	۳ (۴)		
غیره	۱۱ (۱۴/۶)		

: ۸ عدد از پایان‌نامه‌ها فاقد استاد مشاور بودند.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

کلیه پایان‌نامه‌های مورد بررسی بر اساس آیین‌نامه ساختار موجود در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور نوشته شده بودند، اما چکیده پایان‌نامه‌ها تنها در ۱۴ مورد (۱۸/۷٪) ساختارمند بود و در ۶۱ مورد (۸۱/۳٪) از ساختار خاصی پیروی نمی‌کرد.

از نظر اجزای ساختاری چکیده، در ۴۸ مورد (۶۴٪) تناسبی بین مقدمه چکیده و موضوع مورد بررسی وجود نداشت و بیان یافته‌ها تنها در ۲۸ مورد (۳۷/۳٪) به نحو مطلوبی صورت گرفته بود. قسمت بحث و نتیجه‌گیری نیز در ۳۷ پایان‌نامه (۴۹/۳٪) وجود نداشت و تنها در ۷ پایان‌نامه (۹/۳٪) مطلوب بود. در ۵۲ چکیده پایان‌نامه (۶۹/۳٪) واژه‌های کلیدی وجود نداشت اما در ۲۲ مورد از ۲۳ پایان‌نامه‌ای که واژه‌های کلیدی وجود داشت کلید واژه‌های فارسی و انگلیسی با یکدیگر مطابقت داشتند. تطابق بین دو چکیده فارسی و انگلیسی در ۲۱ پایان‌نامه (۲۸٪) مطلوب و تنها در ۱۵ مورد (۲۰٪) چکیده به صورت مطلوبی بیانگر هدف، روش کار، نتایج، بحث، و نتیجه‌گیری بود.

در بررسی اجزای ساختاری مربوط به پایان‌نامه، در ۵۹ مورد (۷۸/۷٪) موضوع با حوزه مطالعاتی و رشته پرستاری تناسب داشت. در قسمت مقدمه، در ۲۳ مورد (۳۰/۷٪) به صورت مطلوب به مطالعات قبلی اشاره شده بود و این موضوع در ۴ پایان‌نامه (۵/۳٪) وجود نداشت. در ۱۰ مورد (۱۳/۳٪) به لزوم انجام تحقیق به خوبی اشاره نشده بود و تنها در ۲۲ مورد (۲۹/۳٪) این موضوع مطلوب بود.

در ۵۷ پایان‌نامه (۷۶٪) اهداف به نحو مطلوبی مشخص شده بود، اما در ۲۱ پایان‌نامه (۲۸٪) سؤال یا فرضیه وجود نداشت و تنها در ۳۴ مورد (۴۵/۳٪) سؤالات یا فرضیات مطلوب بود. در ۳۹ پایان نامه (۵۲٪) روش تحقیق مناسب به کار گرفته شده بود، اما فقط در ۲۸ مورد (۳۷/۳٪) در مورد روش کار توضیح مناسب داده شده بود.

تعریف نظری متغیرها در ۵۴ مورد (۷۲٪) و تعریف عملی آنها در ۳۳ مورد (۴۴٪) به صورت مطلوبی انجام شده بود. در ۲۸ پایان‌نامه (۳۷/۳٪) در مورد ابزار تحقیق توضیح مطلوبی داده شده بود. نحوه کسب روایی در ۴۹ مورد (۶۵/۳٪) و نحوه کسب پایایی ابزار در ۴۴ مورد (۵۸/۷٪) مطلوب بود، اما در مورد نحوه محاسبه روایی و پایایی ابزار در ۴۴ مورد (۵۸/۷٪) به نحو مطلوبی توضیح داده شده بود.

در قسمت مربوط به جداول در ۲۷ مورد (۳۶٪) جداول به نحو صحیح تنظیم و در ۳۴ مورد (۴۵/۳٪) عناوین جداول مناسب بود، اما تعداد جداول تنها در ۲۹ مورد (۳۸/۷٪) متناسب با اهداف پژوهش بود. در قسمت بحث، تنها در ۱۷ مورد (۲۲/۷٪) یافته‌های تحقیق به نحو مطلوبی با نتایج پژوهش‌های دیگران مقایسه شده بود. منابع در ۶۷ پایان‌نامه (۸۹/۳٪) به شیوه هاروارد و در ۸ مورد (۱۰/۷٪) به شیوه ونکوور نگارش شده بود و در ۳۸ مورد (۵۰/۷٪) از منابع جدید و معتبر (استفاده از منابع ۱۰ سال اخیر نسبت به تاریخ پایان‌نامه و منابع مربوط به مقالات و کتب) استفاده شده بود.

در جدول ۲ توزیع فراوانی مطلق و نسبی کیفیت بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌های دانشجویان کارشناسی‌ارشد پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان نشان داده شده است. به طوری که در جدول مشاهده می‌شود بیشترین تطابق مربوط به شیوه نگارش صحیح (۸۶/۷٪) و کمترین تطابق مربوط به چگونگی چکیده پایان‌نامه (۲۹/۳٪) و بعد از آن مربوط به قسمت بحث و نتیجه‌گیری (۳۲٪) می‌باشد.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

در مجموع نتایج نشان داد که امتیاز کل شاخص‌های ۱۶ گانه در پایان‌نامه‌های مورد بررسی ۱۰/۳۷±۸۴/۹۲ از ۱۱۴ بوده است که بر اساس مقیاس ۳ گزینه‌ای لیکرت در رده خوب قرار می‌گیرد. امتیاز کل شاخص‌های چکیده نیز ۵/۴±۱۲/۷۶ از ۲۴ بود که بر اساس مقیاس ۳ گزینه‌ای لیکرت در رده متوسط قرار می‌گیرد.

جدول ۲- توزیع فراوانی مطلق و نسبی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان بر اساس تطابق کلی با اصول پژوهش

کیفیت / سؤالات	ضعیف	متوسط	خوب
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)
تطابق خلاصه با اصول صحیح نگارش	۱۸ (۲۴)	۳۵ (۴۶/۷)	۲۲ (۲۹/۳)
تطابق مقدمه با اصول صحیح نگارش	۱۰ (۱۳/۳)	۳۲ (۴۲/۷)	۳۳ (۴۴)
تطابق اهداف و سؤالات با اصول صحیح نگارش	۸ (۱۰/۷)	۲۷ (۳۶)	۴۰ (۵۳/۳)
مشخص بودن متغیرها	۶ (۸)	۱۶ (۲۱/۳)	۵۳ (۷۰/۷)
تعیین حجم نمونه بر اساس اصول آماری	۱۵ (۲۰)	۲۱ (۲۸)	۳۹ (۵۲)
استفاده از آزمون اماری مناسب	۸ (۱۰/۷)	۳۶ (۴۸)	۳۱ (۴۱/۳)
چارچوب پنداشتی	۵ (۶/۷)	۳۰ (۴۰)	۴۰ (۵۳/۳)
چگونگی روش کار	۱ (۱/۳)	۲۸ (۳۷/۳)	۴۶ (۶۱/۴)
استفاده از ابزار مناسب	۲ (۲/۷)	۱۶ (۲۱/۳)	۵۷ (۷۶)
ملاحظات اخلاقی	۱ (۱/۳)	۲۲ (۲۹/۳)	۵۲ (۶۹/۴)
صحیح بودن جداول	۱ (۱/۳)	۳۴ (۴۵/۳)	۴۰ (۵۳/۴)
بحث و نتیجه‌گیری	۹ (۱۲)	۴۲ (۵۶)	۲۴ (۳۲)
اشاره به محدودیت‌ها	۱۰ (۱۳/۴)	۲۸ (۳۷/۳)	۳۷ (۴۹/۳)
پیشنهاد برای مطالعات بعدی	۰ (۰)	۱۴ (۱۸/۷)	۶۱ (۸۱/۳)
نگارش منابع بر اساس استاندارد معتبر	۱ (۱/۳)	۲۱ (۲۸)	۵۳ (۷۰/۷)
شیوه نگارش صحیح	۰ (۰)	۱۰ (۱۳/۳)	۶۵ (۸۶/۷)

میانگین کل نمره پایان‌نامه با توجه به متغیرهای جنس (تی مستقل، p=۰/۱۳۸)، سال انجام پایان‌نامه (آنالیز واریانس، p<۰/۰۰۱، df=۳)، تعداد استاد مشاور (تی مستقل، p<۰/۰۰۱)، درجه علمی استاد مشاور (تی مستقل، p=۰/۶۱۱) مقایسه گردید که بر اساس نتایج فقط در مورد تعداد استاد مشاور و سال انجام پایان‌نامه معنی‌دار بود. در مورد سال انجام پایان‌نامه آزمون تعقیبی توکی نشان داد بین همه دوره‌ها با دوره ۱۳۸۸-۱۳۸۵ تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد (p<۰/۰۰۰۱). پایان‌نامه‌هایی که از وجود دو استاد مشاور بهره‌مند شده و در سال‌های اخیر نوشته شده بودند از کیفیت بالاتری برخوردار بودند.

بحث

مطالعه حاضر نشان داد اکثریت پایان‌نامه‌های مورد بررسی توصیفی بوده و مطالعات تجربی سهم کمتری از پایان‌نامه‌ها را به خود اختصاص داده بودند. این مسئله در بررسی پایان‌نامه‌های دوره دندان‌پزشکی عمومی دانشگاه علوم یزد [۱۱] و پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان [۸] نیز مشاهده شد. در مطالعه‌ای که در سال

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

۱۳۸۲ بر روی پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد نیز نتایج نشان داد ۶۹/۷٪ از مطالعات توصیفی بودند [۴]. مقایسه این نتایج با مطالعه حاضر نشانگر بیشتر بودن تعداد پایان‌نامه‌های توصیفی در بین دانشجویان است. شاید سهولت انجام این مطالعات به همراه هزینه کمتر در مقایسه با سایر مطالعات، عاملی برای گرایش دانشجویان به این نوع پژوهش باشد.

با توجه به نتایج، به طور کلی ۷۸/۷٪ پایان‌نامه‌ها از کیفیت خوبی برخوردار بودند، بر اساس اطلاعات موجود، مطالعه مشابهی در پرستاری یافت نشد، اما مقایسه نتایج این مطالعه با سایر مطالعات داخلی که بر روی پایان‌نامه‌های پزشکی و دندان‌پزشکی انجام شده، نشان می‌دهد که نسبت کیفیت مطلوب در پایان‌نامه‌های انجام شده در دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی کرمان بهتر از نسبت کیفیت مطلوب در پایان‌نامه‌های انجام شده در دانشگاه‌های علوم پزشکی رفسنجان، ۷۷/۷٪ [۸]، علوم پزشکی گیلان، ۱۵/۴٪ [۶]، علوم پزشکی یزد، ۷۵٪ [۱۱] و علوم پزشکی قزوین، ۳۵/۱۵٪ [۵]، می‌باشد. بخشی از علت این اختلافات را می‌توان به مقطع تحصیلی دانشجویان نسبت داد، چون پایان‌نامه‌های مورد بررسی در این پژوهش مربوط به دانشجویان کارشناسی‌ارشد می‌باشد و در این مقطع تحصیلی دانشجویان ۴ واحد درس روش تحقیق گذرانده و با اصول تحقیق به طور کامل آشنا می‌شوند، بنابراین، تبحر بیشتری کسب می‌نمایند، از طرفی زمان انجام این مطالعه از سایر مطالعات جدیدتر است اگر چه تفاوت در ابزار اندازه‌گیری را نیز باید مد نظر داشت.

با توجه به یافته‌ها، میانگین نمره کل کیفیت پایان‌نامه‌ها ۱۰/۳۷±۸۴/۹۲ از ۱۱۴ بود. در مطالعه Kouhboumi و همکاران [۷]، میانگین نمره کل ۳/۱۱±۸/۷۷ بر مبنای ۲۰ و در مطالعه Peiravi و همکاران [۱۲] ۳۴/۴۲ بر مبنای ۱۳۶ بوده که در مقایسه، وضعیت بهتر پایان‌نامه‌های مورد بررسی در تحقیق حاضر مشهود است که می‌تواند علل مختلفی داشته باشد: اول همان‌طور که ذکر شد مقاطع تحصیلی دانشجویان متفاوت است، دوم این که دوره‌های زمانی انتخاب شده در پایان‌نامه‌ها متفاوتند به عبارتی بیش از یک‌سوم پایان‌نامه‌های مورد بررسی در تحقیق حاضر مربوط به سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ می‌باشد، که بر اساس تحقیقات انجام شده در کشور، وضعیت بهتر پایان‌نامه‌ها نسبت به سال‌های قبل نشان داده شده است، به عنوان مثال در مطالعه Kolahi و همکاران [۱۳]، نتایج نشان داد که امتیاز پایان‌نامه‌ها در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۷ نسبت به سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۷۰ افزایش معنی‌دار یافته است، سوم این که روش اجرا و ابزار کار در این تحقیق با سایر مطالعات متفاوت است، به عنوان مثال در مطالعه Kouhboumi و همکاران[۷]، از ۹۱ گزینه استفاده شده اما در مطالعه حاضر از ۳۸ گزینه استفاده شده است.

با توجه به یافته‌ها، از بین شاخص‌های مورد بررسی در این تحقیق، قسمت‌های چکیده، آزمون‌های آماری و بحث و نتیجه‌گیری امتیاز متوسط و بقیه شاخص‌ها امتیاز خوب را کسب کرده‌اند. در مطالعه Asefzadeh و همکاران [۹] نیز بیشترین نقایص مربوط به قسمت‌های بحث و نتیجه‌گیری، مقدمه و منابع بود که دارای وضعیت ضعیفی بودند. در مطالعه Khalili و همکاران [۱۴]، بر خلاف مطالعه حاضر بیشترین نقاط ضعف مربوط به بخش

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

متغیرها، فرضیات و سؤالات بود که از این جهت با مطالعه حاضر هم‌خوانی ندارد. به نظر می‌رسد علت ضعف در قسمت چکیده در پایان‌نامه‌های مورد بررسی در این پژوهش، مربوط به این باشد که در سال‌های گذشته ساختار مشخصی برای چکیده پایان نامه‌ها وجود نداشته یا به آن توجهی نمی‌شده است به طوری که برطرف شدن این مشکل در پایان‌نامه‌هایی که مربوط به سال‌های جدید است مشهود می‌باشد. در مورد آزمون‌های آماری نیز می‌توان به عدم استفاده از استاد مشاور آمار در پایان‌نامه‌ها اشاره کرد به طوری که بر اساس نتایج، فقط تعداد محدودی از پایان‌نامه‌ها دارای استاد مشاور آمار بودند و در سایر موارد استاد راهنما یا مشاور، مسئولیت مشاوره آماری را نیز عهده‌دار بوده است بنابراین لازم است اساتید راهنما به این نکته توجه بیشتری مبذول فرمایند. از طرفی شاید هشداری برای اساتید ناظر نیز باشد تا با دقت بیشتری قسمت آمار پایان‌نامه‌ها را مورد بررسی قرار دهند.

چنان که گفته شد یکی دیگر از شاخص‌های مهم در این تحقیق که در سطح متوسط قرار گرفته است شاخص «بحث و نتیجه‌گیری» است. در مطالعه Davami و همکاران [۱۵]، نیز بخش بحث کیفیت نگارش پایینی داشت و تنها ۲۶٪ پایان‌نامه‌ها بحث خوبی داشتند. در مطالعه Kouhboumi و همکاران [۷]، نیز شاخص بحث در سطح متوسط قرار داشت. شاید بتوان گفت نوشتن بحث مهم‌ترین و مشکل‌ترین کار در تدوین یک پایان‌نامه یا مقاله علمی است. بحث نیاز به تفکر خلاق دارد و باید جایگاه تلاقی اندیشه‌ها و نتایج تحقیقات قبلی و کار جدید باشد تا از این میان راهی برای شناخت بهتر حقیقت که همان اهداف تحقیق است حاصل شود و این عمل امکان‌پذیر نیست مگر با یک بررسی متون کافی و غنی، به طوری که بر اساس نتایج، بخش چهارچوب در پایان‌نامه‌های مورد بررسی تنها در نیمی از موارد از کیفیت خوب برخوردار بود. نکته‌ای که پژوهشگران با آن برخورد داشتند حجم زیاد بخش چهارچوب بود که لازم است پژوهشگران و اساتید راهنما و مشاور به این نکته توجه داشته باشند چرا که حجم مطالب زیادی که از کتب درسی بازنویسی شده، نتیجه‌ای جز افزایش هزینه، خستگی و اتلاف وقت را در بر ندارد، پس با یک چهارچوب و مرور متون نامناسب، بحث خوب نخواهیم داشت و این موضوع اهمیت توجه به بررسی متون با استفاده از مقالات را در پایان‌نامه مورد تأکید قرار می‌دهد، چرا که بدون یک بحث خوب، خواننده نمی‌تواند ارتباط مناسبی بین اهداف تحقیق و نتایج پیدا کند، از طرفی، نویسنده نیز نمی‌تواند حاصل نهایی تحقیق خود را استخراج کرده و ارائه دهد.

از نظر مشخصات عمومی صفحه‌آرایی و رنگ جلد پایان‌نامه‌ها دارای الگوی بسیار متفاوتی بودند. شاید علت این باشد که آیین‌نامه خاصی در این زمینه وجود ندارد و هر یک از اساتید راهنما و دانشجویان طبق سلیقه خود عمل می‌کنند اما می‌توان قانونی برای این مورد وضع کرد تا یکنواختی در این زمینه نیز حاصل گردد و لازم است مسئولین به این مورد توجه کنند.

نکته قابل توجه دیگر این است که برای هیچ یک از پایان‌نامه‌ها پس از دفاع، نمره‌ای تعلق نگرفته بود و امتیاز پایان‌نامه به صورت خوب یا عالی در نظر گرفته شده بود که می‌توان این نکته را نیز مد نظر قرار داشت و آن را به مسئولین پیشنهاد داد. در زمینه استخراج مقاله نیز متأسفانه در کشور ما به علت کم بودن تعداد پایگاه‌های اطلاعاتی جامع در خصوص مقالات چاپ شده، فقط امکان جستجوی مقالاتی وجود داشت که در مجلات علمی

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

پژوهشی چاپ شده بودند، و مقالات مربوط به پایان‌نامه‌های سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۷ نیز ممکن است در نوبت چاپ باشند، و امکان دسترسی به آنها وجود نداشت، بنابراین تعداد کمی مقاله چاپ شده (۹/۱٪) یافت شد. نتایج مطالعه Asefzadeh و همکاران [۷]، نیز نشان داد تعداد محدودی از پایان‌نامه‌ها به صورت مقاله انتشار یافته بودند. از آن جایی که یکی از معیارهای تعیین اعتبار علمی هر دانشگاه تعداد مقالات چاپ شده آن دانشگاه در مجلات علمی پژوهشی داخل یا خارج از کشور می باشد لازم است اساتید راهنما در این زمینه به دانشجویان کمک بیشتری نمایند زیرا هر چه پایان‌نامه از کیفیت قوی‌تری برخوردار باشد، قابلیت تبدیل آن به مقاله بیشتر خواهد بود.

نتایج این بررسی همچنین مشخص نمود پایان‌نامه‌هایی که بیش از یک استاد مشاور داشتند از میانگین نمره بالاتری برخوردار بودند. به نظر می رسد دلیل این اختلاف، وقت و دقت بیشتری است که دو استاد مشاور می‌توانند برای یک پایان‌نامه صرف نموده و دانشجو را بهتر راهنمایی نمایند. از طرفی معمولاً پایان‌نامه‌هایی که دارای دو استاد مشاور هستند یکی از اساتید مشاور، مشاور آمار می‌باشد بنابراین کیفیت عمل بهتر می‌شود. در مطالعه Rezaeian و همکاران [۸]، نیز همسو با مطالعه حاضر پایان‌نامه‌هایی که استاد مشاور داشتند نسبت به آنهایی که استاد مشاور نداشتند از کیفیت بهتری برخوردار بودند. در مطالعه Kolahi و همکاران [۱۳]، نیز همین نتیجه به دست آمد. از طرفی بین پایان‌نامه‌هایی که در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۵ انجام شده بود با پایان‌نامه‌هایی که در سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۰ و ۱۳۷۹-۱۳۷۵ و ۱۳۸۴-۱۳۸۰ انجام شده بودند، تفاوت معنی‌داری وجود داشت. این مطلب بیانگر این است که کیفیت پایان‌نامه‌ها در سال‌های اخیر بهبود قابل‌توجهی داشته است. در مطالعه Kouhboumi و همکاران [۷]، مطالعه Sobhani و همکاران [۶] و مطالعه Peiravi و همکاران [۱۲] نیز همین نتایج بدست آمد و نتایج نشان داد که در سال‌های اخیر پایان‌نامه‌ها از وضعیت مناسب‌تری برخوردار بودند.

بنابراین، با توجه به نتایج حاصل از این مطالعه پیشنهاد می‌شود به منظور حفظ و بهبود وضعیت پایان‌نامه‌ها، کارگاه‌های روش تحقیق و آمار برای دانشجویان قبل از ثبت پایان‌نامه برگزار گردد، علاوه براین، جلب همکاری ۲ استاد مشاور در پایان‌نامه با تأکید بر وجود یک استاد مشاور آمار می‌تواند در جهت ارتقای کیفیت کمک‌کننده باشد، از طرفی بهتر است پایان‌نامه‌های دانشجویان هر چند سال یک بار بررسی گردند و برای رفع مشکلات موجود و افزایش کیفیت آنها اقدام شود. همچنین بهتر است دانشجویان به سمت مطالعات تجربی هدایت شوند. لازم به ذکر است، در مطالعه حاضر از ۳۸ معیار برای ارزشیابی پایان‌نامه استفاده گردید که جزء محدودیت‌های این مطالعه محسوب می‌شود، لذا پیشنهاد می‌گردد برای مطالعات کامل‌تر، معیارهای جدیدتری را به آن اضافه نمود و در سایر دانشکده‌های پرستاری و مامایی کشور اجرا نمود تا به نتایج دقیق‌تری دست یافت.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه حاضر سیر بهبودی را در تدوین پایان‌نامه‌ها نشان داد. پایان‌نامه‌هایی که از وجود دو استاد مشاور بهره‌مند شده و در سال‌های اخیر نوشته شده بودند از کیفیت بالاتری برخوردار بودند. برای ارتقای وضعیت

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

نگـارش پایـان‌نامـه‌هـا، لازم اسـت راهـی پیـدا نمـود تـا دانشجویان به نحو مؤثری درگیر تحقیق شـوند و ایـن امـر مـستلزم اصـلاحات در برنامـه‌هـای آموزشـی و برگـزاری کارگاه‌های ضروری است که پیشنهاد می شـود مـسئولین امر به این نکته توجه اساسی داشته باشند.

تشکر و قدردانی

این تحقیق برداشتی از طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی کرمان است که از مسئولین مربوطـه تـشکر و قـدردانی می‌شود. همچنین از زحمات اساتید گرانقدر، جناب آقای دکتـر حق‌دوسـت، جنـاب آقـای دکتـر درتـاج و سـرکار خـانم دکتـر خانجانی تقدیر و تشکر می‌شود.

References

[1] Tafreshi M. Law and institute,ethic and history of nursing. 1th ed. Tehran: Mahtab; 2001; p: 5. [Farsi]

[2] Heravi Karimooi M, Aein F, Ahmadi F, Tootoonchi M. Are Nursing Students' Thesis Topics in Accordance with Burden of Diseases as Disability Adjusted Life Years in Iran. *Iranian J Med Educ* 2006; 6(1): 117-23. [Farsi]

[3] Higginson I, Corner J. Postgraduate research training: the PhD and MD thesis. *Palliat Med* 1996; 10(2): 113-8.

[4] Gafari f, Tabibian F, Fatemi T. Evaluating the Characteristics and Structure of Dentistry Graduated Students' Theses in Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian J Med Educ* 2003; 9(1): 15-23. [Farsi]

[5] Asefzadeh S, Kalantari Z. Evaluation of graduate students theses in Qazvin University of Medical Sciences. *J Med School Gilan Univ Med Sci* 1998; 7(25-26): 16-22. [Farsi]

[6] Sobhani A. Poorramazan M, Zakernaghibi A. Assessment of observing scientific writing of medical students theses. *J Med School Gilan Univ Med Sci* 1998; 7(25-26): 1-8. [Farsi]

[7] Kouhboumi Zh, Azizi F, Valaee N, Rezaee M, Mehrban B, Kahrizi M. Research Methodology Indices and Medical Practitioner Student's Dissertations (Kermanshah 1988-2005). *Behbood* 2006; 10(2): 177-86. [Farsi]

[8] Rezaeian M, Salem Z, Dehghan S, Sayadi A, Iranmanesh F, Ahmadi MH. Critical appraisal of medical students theses in Rafsanjan medical school. *Gamhaye Tosee Dar Amozesh Pezeshki* 2005; 2(2): 72-9. [Farsi]

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

[9] Asefzadeh S, Akbarshahi SH, Hashemi F, Mashatan M. Evaluation of medical residency theses in Qazvin. *J Gilan Univ Med Sci* 2008; 17(67): 65-72. [Farsi]

[10] Rezaeian M. Pocket guideline for critical appraisal. 1th ed. Arak: Nevisandeh. 2008. [Farsi]

[11] Fallahzadeh H, Moheb S, Ezzedini F. Evaluating the Characteristics and Structure of Dentistry Graduated Students' Theses in Shahid Sadughi University of Medical Sciences. *Iranian J Med Educ* 2008; 8(1): 154-6. [Farsi]

[12] Peiravi H, Fekri F, Gachkar L, Azargashb A. Quantitative and qualitative variation of medical theses and evaluation of effective factors. *Pajohandeh* 1999; 4(2): 97-105. [Farsi]

[13] Kolahi AA, Farsar AR, Moolavi M, Kolahi S, Malekafzali H. Comparison of dissertations quality of medical students in the academic years of 1991-92 and 1998-99: A study on 14 medical schools in Iran. *Hakim* 2003; 6(2): 11-7. [Farsi]

[14] Khalili M, Fallah R. Evaluation of dentistry graduated theses in Qazvin University of Medical Sciences. *J Qazvin Univ Med Sci* 2004; 30: 65-72. [Farsi]

[15] Davami MH, Moiini L, Rafii M. Assessment of scientific writing of medical graduate theses in Arak University of Medical Sciences in the academic years of 1983-1990. *Rahavard danesh*. 2001; 4(3): 23-31. [Farsi]

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]

Evaluatin of the Theses Structure and Observance of Scientific Writing Priniciples by MSc Nursing Students Studying at Kerman University of Medical Sciences

T. Sadeghi[1], E. Noohi[2], A. Ghahramanian[3]

Received: 14/09/2010 Sent for Revision: 20/01/2011 Received Revised Manuscript: 15/03/2011 Accepted: 27/03/2011

Background and Objectives: Students theses are very important and taking it into accont is an essential consideration for developing future research studies. Thus, this study was designed to investigate theses structure and observance of basic scientific writing guidelines by MSc Nutrsing students of Kerman University of Medical Sciences.

Materials and Methods: In this descriptive study, 75 MSc Nursing theses were chosen randomly and analysed for different aspects including general characteristic, content and structure. Data gathering instrument was a questionnaire designed based on the critical appraisal. Data was then analysed by SPSS software.

Results: Total score in the 16 research methodology indices was 84.92±10.37 out of 114 which was acceptable based on the likert scale. Most accordance (86.7%) was related to the correct writing and least accordance was related to abstract (29.3%). Theses written in recent years and supervised by two advisors had a better quality.

Conclusion: Findings of this study showed an improving trend in the writing of theses. For promotion of quality of thesis writing, the educational programs and courses should be updated and more workshops focused on research methodolosy are warranted.

Key words: Theses, MSc degree, Nursing, Evaluation

Funding: This research was funded by Kerman University of Medical Sciences.

Conflict of interest: None declared.

Ethical approval: The Ethics Committee of Kerman University of Medical Sciences approved the study.

How to cite this article: Sadeghi T, Noohi E, Ghahramanian A. Evaluatin of the Theses Structure and Observance of Scientific Writing Priniciples by MSc Nursing Students Studying at Kerman University of Medical Sciences. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2011; 10(Supll): 91-102. [Farsi]

1- PhD Student, Kerman University of Medical Sciences , Academic Member, Faculty of Nursing and Midwiffry, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran
Corresponding Author, Tel: (0391) 5225900, Fax:(0391) 5228497, E-mail: t.b_sadeghi@yahoo.com
2- PhD Student, Kerman University of Medical Sciences, Academic Member, Faculty of Nursing and Midwiffry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
3- PhD Studentt, Kerman University of Medical Sciences, Academic Member, Islamic Azad University of Bonab branch, Tabriz, Iran

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2025-08-05]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.1.3.3]